

उलट्या बोंबांचा कळस

सालाबादप्रमाणे नरेंद्र मोदीनी पंडित नेहरूंचा उद्घार केला आहे. राष्ट्रपतींच्या अभिभाषणाकरील चर्चेला उत्तर देताना पंतप्रधानांना सरकारच्या कार्यक्रमांचा समग्र आढावा घेण्याची संधी असते. राजकीय मुद्देही ते मांडू शकतात. पंतप्रधान एका पक्षाचे नव्हे तर देशाचे नेते असतात. त्यांनी आपल्या पदाचा व इतरांचा आब राखावा अशी अपेक्षा असते. आजवरच्या सर्व पंतप्रधानांनी तो राखला होता.याबाबत अटलबिहारी वाजपेयी हे तर भाजपसाठी घरचे उदाहरण आहे. लालकृष्ण अडवानी यांनी आक्रमक हिंदुत्वाचा पुरस्कार केला तरी कधीही या रीतीने विरोधकांवर टीका केली नाही. मोदी मात्र विरोधकांना व त्यातही नेहरूना शत्रू मानतात. मोदी गेली दहा वर्ष पंतप्रधान आहेत. पुन्हा आपणच निवडून येऊ अशी गंरंटी देत ते सध्या सर्वत्र फिरतात. पण असे असूनही साठ वर्षांपूर्वी मरण पावलेल्या नेहरूना काही ते सोडायला तयार नाहीत. त्यांच्यामुळेच देशाचे नुकसान झाले हे पातुपद सुरु आहे. यंदा लोकसभेमध्ये बोलताना मोदी यांनी, 'नेहरूंनी देशातील नागरिकांना आवशी ठरवले', असे वक्तव्य केले. तर काल राज्यसभेत बोलताना, 'नेहरू राखीव जागांच्या विरोधात होते', असे म्हणाले. पंडित नेहरू हे सोन्याचा चमचा घेऊन जन्माला आले होते. तरीही त्यांनी स्वातंत्र्यलढ्यात सतरा वर्षे तुरुंगवास भोगला. पंतप्रधान म्हणून ते स्वतः: सोळा-अठारा तास काम करीत असत. आराम हराम है है त्यांचे वचन म्हणून प्रसिद्ध आहे. या देशातील लोकांमध्ये ते नेते म्हणून शेवटपर्यंत लोकप्रिय होते. त्यांच्यावर टीकाही झाली.पण लोकांचे प्रेम कमी झाले नाही. याचे कारण, नेहरू हे स्वतः: प्रामाणिक आहेत व त्यांची तळमळ सची आहे हे जनतेला ठाऊक होते. देशात उद्योगांचा विकास करण्यासाठी ते झटक आहेत हे दिसत होते. मोदी ज्या भाषणाचा उल्लेख करीत आहेत ते १९५९ मध्ये लाल किल्ल्यावरून केलेले आहे. नागरिकांनी आपापल्या क्षेत्रात झापाटून काम करायला हवे असे आवाहन त्यात आहे.

नेहरुंच्या मताचा संदर्भ

यात नेहरूंनी जपान, जर्मनी, अमेरिका इत्यादी देशांतील प्रगती लोकांच्या परिश्रमामुळे झाली आहे असे उदाहरण दिले आहे. त्यात भारतातील लोकांना कोठेही तुच्छ लेखलेले नाही. असे असूनही मोर्दीनी त्याचा असा उल्लेख करावा आणि नेहरूंची मानसिकता ब्रिटिशांसारखी होती असे भासवण्याचा प्रयत्न करावा हे अत्यंत घृणास्पद आहे. नेहरूचे राखीव जागांबदलाचे मत हे त्यांनी मुख्यमंत्र्यांना लिहिलेल्या पत्रांमधून बनावण्याचा त्याचा इच्छा होता. अनुल साहेबांची दूरदृष्टी इतकी होती की १९८० काळात मुंबई- गोवा महामार्गाला पर्यायी सागरी महामार्गाची संकल्पना मांडली होती. ज्यामुळे कोकणातील पर्यटनाला चालना मिळेल, यातून रोजगार निर्मिती होईल, आर्थिक सुवर्ता वाढेल. कोकणाला कॅलिफोर्निया बनविण्याचा त्यांचा विचार होता.

वाहनांची कोंडी झाली नसती व लोकांचे
अतोनात हाल झाले नसते.

रत्नागिरी भाट्याच
संस्कृती संस्कृत

रजाक सत्तार मेमन

राजकारणात महाराष्ट्र एका कर्तव्यगार मुख्यमंत्र्याला मुकला. महाराष्ट्राची व कोकणाचीही अपरिमित हानी झाली. अंतुले हे कायदे पंडित होते म्हणून तर नानी पालखीवाला यांना उत्तर देण्यासाठी अंतुले यांनी लिहिले 'अपॉर्टमेंट ऑफ चिफ जस्टीस' हे त्याचे संपादीत पुस्तक खूप गाजले. राज्यातील सीमा प्रश्न ज्वलंत असताना महाराष्ट्रावर अन्याय करणारा सीमा प्रश्न त्यांनी हाताळला व महाजन अहवलाच्या चिंधड्या उडविणा. महाजन रिपोर्ट 'अन कवऱ है' असा एक अभ्यासपूर्ण ग्रंथ लिहिला. आजही तो ग्रंथ सीमा लळ्यासाठी संदर्भ ग्रंथ म्हणून उपयोगी उरतो, त्यांचे हे अनंत उपकार महाराष्ट्राचा इतिहास कधीही विसरणार नाही, प्रतिभा प्रतिष्ठानाची स्थापना करून

अंतुल यांनो धनिकांच्या
खिंखाखालील पैसा
गोर-गरिबांच्या झोळीत
ला. त्यांच्या कामाचा घडाका पाहून
प्रासाहेब टाकरे खूप प्रभावित झाले. अतिशय
ने निर्णय घेणारा मुख्यमंत्री म्हणून अंतुले
कारकिर्द महाराष्ट्राच्या इतिहासात सुवर्ण
राने नोंदली गेली आहे. जे काम १८
त झाले नाही ते काम त्यांनी १८ महिन्यांत
हा दिव वर्षाचा कालखंड महाराष्ट्रातील
च्या आयुष्यातील सुवर्णकाळ ठरला,
प्रासाहेब नेहमी म्हणायचे की मुख्यमंत्री
वावा तर अंतुले यांच्यासारखा. यातच त्यांचे
पण अधोरेखीत होत आहे. ८६ वर्षापैकी
५५ वर्ष वादलाचीच वर्षे होती. या काळात
ने यांना कधीही स्वस्थता लाभली नाही.
त्यांच्या कुटुंबाला जे भोगावे लागले तेवढे
स्ताप जगातल्या कोणत्याही राजकारणी
ला भोगावा लागलेला नसेल, महाराष्ट्राच्या
कारणातील गेल्या ६० वर्षांत जे पाच
ठळक नेते होते त्यात बॅ. अंतुले यांना
ल्यशिवाय राजकीय इतिहासकारांना पुढे
येणार नाही, आपल्या पदाचा जास्तीत-
त फायदा सामान्य माणसाला कसा होईल
रिता सत्ता वापरणाऱ्या नेतृत्यांच्या यादीत
ने यांचे नाव पहिल्या क्रमांकावर होते. ज्या
रांना खन्या अर्थानी धर्म निरपेक्ष म्हणता येईल

આજકાલ

ललित कला विभागावरच्या हल्ल्याचा निषेध

गेल्या काही दिवसात भारतातील एक महत्वाचे शैक्षणिक केंद्र असणाऱ्या पुण्यातील फिल्म इन्स्टीट्यूटू तसेच ललित कला केंद्र, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ येथील विद्यार्थी तसेच प्राध्यापकांवर झालेल्या हल्यांच्या घटना शैक्षणिक तसेच सांस्कृतिक क्षेत्राता काळिमा फासणाऱ्या आहेत. आपल्या संविधानाने आपल्याला विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, उपासना आणि श्रद्धा यांचे स्वातंत्र्य दिले त्याच्सोबत समानतेचे आणि सन्मानाचे जीवन जगण्याचा अधिकारही. त्यामुळे विद्यार्थी तसेच शिक्षण संस्थांवर होणारे हल्ले हे अभिव्यक्तीवर पर्यायाने संविधानावर केले जाणारे हल्ले आहेत.

आहे. अशाप्रकरे समाजात दुही माजवण्या लोकांवर शासनाने तातडीने कायदेशीर कारवाई करावी तसेच विद्यार्थी आणि रंगकर्मसाठी पोषक, खुले आणि भयमुक्त वातावरण निर्माण होईल याची जबाबदारी घ्यावी, अशी आम्ही मागणी करत आहोत.

प्राणानन्द गायेदाना रुदा ८३ वर प्राणानन्द
 नाथ्यनुभवाला एक वेगळी दिशा दाखवणारी 'प्रत्यय'
 सामाजिक व सांस्कृतिक बांधिलकी जपत नेहमीच
 अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा बाजूने उंभी राहिली आहे. म्हणूनच
 या हल्लयांचा निषेध नोंदवत प्रत्यय पुढील निवेदनाला
 पाठिंबा देत आहे. ललित कला केंद्र (गुरुकुल) माजी

परफॉर्मिंग कलांमधील अनेक मान्यवर कलाकार र

विभागाशी जोडले गेले आहेत. अनेक दिग्ंग विभागाच्या अभ्यासक्रम मंडळाशी संलग्न आहेत. हे दिग्ंग विद्यार्थ्यांनी वेळेवेळी आवश्यक मार्गदर्शनीही करतात. गेल्या काळावर्षांमध्ये, ललित कला केंद्रामे (गुरुकुल) अनेक प्रतिष्ठित माजी विद्यार्थी घडवले आहेत जे आजही नाट्य, संगीत, नृत्य, कलाशिक्षण, दूरचित्रवाणी मालिका आणि सिनेमा या क्षेत्रांमध्ये अत्यंत महत्वपूर्ण योगदान देत आहेत. अश प्रकारे हा विभाग कलेच्या जगात प्रवेश करण्याची ए अमूल्य पायरी आहे यावर आमचा उत्कृष्ट विश्वास आहेत.

 लोकसंसद

‘बहुपयोगी चक्रिवादळ निवारे ही काळाची गरज

महाराष्ट्र राज्याच्या पश्चिमेला अरबी समुद्र
असून राज्याला मुंबईसह पालघर ते सिंधुदुर्ग अशा
७२० किमी लांबीची किनारपट्टी लाभली आहे.
दरवर्षी पावसाळ्यात या किनारपट्टीवर
लहानमोठी वाढळे येऊन घडकतात आणि
नागरिकांची त्रेधातिरीपीट उडते. या वाढळांत
काहीवेळा प्राणहानी होते तसेच प्रचंड वित्तहानी
होते. या लहानमोठ्या वाढळांचे जागतिक
तापमानवाढीमुळे आता चक्रीवादळांत रूपांतर
होत आहे. गेल्या काही वर्षांत अरबी समुद्रात
चक्रीवादळांचे प्रमाण वाढले असून 'निसर्ग'
चक्रीवादळ (२०२०), 'तौके' चक्रीवादळ^(२०२१)
, 'बिपरजाँय' चक्रीवादळ (२०२३)
अशी एकामागोमाग चक्रीवाढळे येऊन या
किनारपट्टीवर घडकली आणि किनारपट्टीवर
राहणाऱ्या नागरिकांचे प्रचंड आर्थिक नुकसान
करून गेली. या पाश्वभूमीवर, औंडिशा आणि
आंध्र प्रदेशाच्या धर्तीवर पालघर ते सिंधुदुर्ग या
दरम्यान किनारपट्टीवरील एकूण ८५ गावांत
राज्य शासनाकडून 'बहुपयोगी चक्रीवादळ^(२०२४)
निवारे' उभारण्यात येणार आहेत. आपत्कालीन
परिस्थितीत सर्व प्रकारच्या सोयीसुविधा असलेले
हे चार मजली बहुपयोगी निवारे नागरिकांसाठी
उपयोगी पडतील. बदलत्या हवामानात
किनारपट्टीवर उभारण्यात येणारे बहुपयोगी
चक्रीवादळ निवारे ही काळाची गरज ठरली आहे

मात्री साहित्यिक हिन्दूविषय

2

नऊ फल्लुवारा
१८२०:- लेखक, भाषांतरकार हरी रामचंद्र
स्वस्ति यांचा जन्म. हरिपंताना संस्कृत भाषांचे ज्ञान
सल्याने या दोन्ही भाषांतील अनेक पुस्तके त्यांनी
ठाठीत भाषांतरे केली. तसेच काही स्वतंत्र पुस्तकेरही
हिलीती. त्यात 'महंमदाचा वृत्तां', 'मतपरीक्षा भाग
'उद्घार महिमा' हे काव्य अशी साहित्य संपदा
८७४:- 'सुंदर मी होणार, हो! मरणाने जगणार
नवा 'रणावीण स्वातंत्र्य कोणा मिळाले' अशी
जारामर कविता रचणारे 'स्वातंत्र्यशाही' कवी गोविंद
(गोविंद त्रंबक दरेकर) यांचा जन्म. 'टिळकांची
पाळी, स्वातंत्र्यलक्ष्मी स्तवन' आदी कविताहार्द
पांनी लिहिल्या. शरीराने पांग पण मनाने देशभक्ति
पण स्वातंत्र्य प्रीतीने भारावलेल्या या कवीनी
जीप्रभू, अफळतखान यांचा पोवाडा, शिवार्जी

प्रकट जाहले' हे काव्य त्यांनी रचले. सरस्वतीची भूपाळी ही कवी गोविंदानी लिहिली. 'राणविण स्वातंत्र्य कोणा मित्राले' अशा ऋतींतीकारी कविता लिहिणाऱ्या गोविंदानी अध्यात्मिक कविताही लिहिल्या. मृत्युपूर्वी काही दिवस अगोदर 'जुनी इंद्रिये, जुना पिसारा सर्व सर्व झऱणार हो। नव्या तनुचे, नव्या शक्तीचे पंख मरण फुटणार हो। सुंदर मी होणार' ही अजरमर कविता त्यांनी रचली. १८९७:- लेखक, संपादक, वर्के, समाजसुधारक आणि भारतीय कामगार चळवळीचे जनक नारायण मेघाजी लोखंडे यांचे निधन. गिरणी कामगारांच्या गान्हाण्यांना वाचा फोडण्यासाठी त्यांची लेखणी 'दिनबंधू' मधून गरजली. १९००:- वेदमुर्ती नारायणशास्त्री जोशी आंजलेंकर यांचा जन्म. अवघ्या पाच इयत्ता शिकतेल्या नारायणशास्त्री यांनी 'वेदांगी शिक्षा, ज्योतिष छंद, निघंटु, संस्कृत काव्य व्यापत्ति, एवढी विषयांमध्ये अध्ययन केला.

बालसाहित्यिक दत्तात्रय दामोदर जोशी यांचा जन्म हांच्या बालसाहित्यात 'आपले सण व उत्सव', 'चाड्हे पती', -झुंजार त्रिमूर्ती', 'थोरांची थोरवी', 'पॅश्लोकी गुरुचरित्रामृत', 'शालेय सण व उत्सव', 'संतदर्शन' ५ भाग', 'संस्कृतीचा नंदादीप', 'सांस्कृतिक पाठांत २ भाग' याशिवाय १ ली ते ४ थी गणित व भाषा व विषयांवरही त्यांनी पुस्तके लिहिली आहेत. तसेच म.फुले, डॉ. आंबेडकर, वासुदेव बळवंत आर्द्दाचे चरित्र लिहिलीत. १९१२:- वाढः-मयसंसोधक व साहित्यतविमर्शक असा नावलौलिक संपादक करणाऱ्या प्रा.गजानन वासुदेव कविश्वर यांचा जन्म ९ फेब्रुवारी १९१२ रोजी झाला. एम.ए.एल.एल.बी.पर्यंतचे शिक्षण त्यांनी इंदू येथून पूर्ण केले. इंदूच्या होळकर महाविद्यालयात तत्वज्ञानाचे अध्यापक असणारे कविश्वर हे नीतीचे पुरस्कर्ते तसेच महाभारतानं संशोधक आणि भगवत्गीतेचे विशेषज्ञ म्हणून साहित्य वर्तुळात प्रसिद्ध होते. लिलित आणि वैचारिक असे दोन्ही प्रकारचे लेखन त्यांनी केले. 'नीती आणि कालोपासना' व 'पावित्र विडंबनाचा वाद' हे साहित्य विचारातील तात्त्विक विवेचन करणारे त्यांचे दोन महत्वपूर्ण ग्रंथ त्यापैकी पहिल्या ग्रंथातून कला आणि नीती यांचे परस्पर संबंध ते स्पष्ट करतात. कवीश्वर प्राचार्य गजानन वासुदेव यांचा जन्म. तत्वज्ञानाचे अभ्यासक यांचे 'गीता तत्त्वदर्शन' हा प्रबंध गीताप्रणित नीतिशास्त्रांतुलनात्मक स्वतंत्र विवेचन. तसेच 'नीति आणि

कलोपासना' व 'पावित्र विडंबनाचा वाद' हे निर्बंध 'फुलांची भेट' हा स्फूट लेख. 'र्वतमानकाळ; ह काढंबरी. 'ज्ञानेश्वरी विरुद्ध गीता' ह्यातून गीतेच्या पाशर्वभूमीवर ज्ञानेश्वरीची चिकित्सक चर्चा आले ग्रंथ त्यांच्या बुद्धिमत्तेची प्रचिती देतात १९४४ः 'भावप्रकाश' हा संस्तं ग्रंथ मराठीत आणारांने आयु दाचाय पुस्तुकाम गणेश नानल यांचे निधन. १९४५ः कवी विश्वजीत दत्तात्रय तुळजापूरक यांचा जन्म 'मधुरा' या त्यांच्या काव्यसंग्रहातून दुखद घटनेच्या चिंतनातून स्फूरतेल्या कविता आहेत. १९४८ः लेखक प्रा. शरद बळवंतराव देषमुख यांचा जन्म 'जनार्लिस्ट' ही काढंबरी आणि 'प्रासलेला सूयू' ह काव्यसंग्रह अशी साहित्य संपदा. १९५०ः- लेखिका निर्मला हर्षें यांचे निधन. त्यांनी ह. ना. आपटे यांना लिहिलेले चरित्र अल्यांत महवपूर्ण समजले जाते तथापि, त्यांनी आपले लेखन कु.वेणुबाई पानसे य पुर्वाश्रमीच्या नावाने केले. १९६४ः- लेखक सुनील वालावलकर यांचा जन्म. 'सप्रेम नमस्कार' हे त्यांना पुस्तक प्रकाशित झाले आहे. १९६६ः- बालमोहर संगीत नाटक मंडळीचे संस्थापक दामुअण्णा जोश यांचे निधन. २०११ः- ज्येष्ठ विधिज्ञ, लेखक रमाकां ओवळकर यांचे निधन. 'दॅट्स आॅल माय लॉट' य आत्मचरित्रात्मक पुस्तकासह कायदेविषयक लेखनात ते एक तज्ज होते.

